

NORGES BONDELAG

Klima- og miljødepartementet
Postboks 8013 Dep.
0030 OSLO

Vår saksbehandler
Finn Erlend Ødegård
+47 92 85 84 95

Vår dato
08.12.2014
Deres dato

Vår referanse
14/01245-2
Deres referanse

Innspill til faggrunnlag om bestandsmål for ulv og ulvesone

Norges Bondelag viser til at Klima- og miljødepartementet (KLD), på sine nettsider 31.10.2014, inviterer til å sende skriftlige innspill i forbindelse med at departementet skal legge frem en sak for Stortinget om bestandsmål for ulv og ulvesonen i 2015. Vi viser også til vårt høringssvar på ”Endring av rovviltforskriften – forvaltningsområdet for ynglende ulv av 30.09.2013. Norges Bondelag gir med dette våre innspill til saken.

Norges Bondelag sier nei til ulv

Norges Bondelags primære standpunkt er at det ikke skal være ulv i norsk fauna og mener målet om tre årlige, helnorske ynglinger av ulv må fjernes.

Dersom Stortinget likevel vedtar et bestandsmål for ulv med mål om årlige, helnorske ynglinger, er Norges Bondelags sekundære standpunkt at forvaltningen av ulv i Norge skal tilpasses:

- Livskvalitet og trygghet for befolkningen
- Utnyttelse av utmarksbeite som ressurs for produksjon av sau og storfe også innenfor ulvesonen
- Sikkerhet for dyrevelferd hos beitedyr
- Beitelandskapet som skaper leveområder for truede arter av planter, sopp og insekter
- Jaktradisjoner og inntekter til grunneiere og lokalsamfunn som skapes med basis i jaktutleie

Den russiske og den europeiske ulven er ikke truet

Den russiske ulvepopulasjonen, som ulven i Skandinavia er en del av, består anslagsvis av flere titalls tusen individer og er ikke truet. I følge en statusrapport som er utarbeidet av en ekspertgruppe for EUs miljøkommisjon, var det over 12 000 ulver i EUs medlemsstater og EFTA-landene i 2012. Årsaken til at ulvebestanden har økt kraftig de siste årene er det strenge vernet som rovdirene har fått gjennom EU's habitatdirektiv og artsdirektiv.

Bondelagets Servicekontor AS

Postadresse: Postboks 9354 Grønland 0135 OSLO	Besøksadresse: Landbrukets Hus, Schweigaardsgate 34 C 0191 OSLO	Telefon: 22 05 45 00	E-postadresse: bondelaget@bondelaget.no
Norges Bondelag Bondelagets Servicekontor AS	Org.nr.: 939678670 Org.nr.: 985063001 MVA	Bankkonto: 8101.05.12891 Bankkonto:: 8101.05. 91392	Internett: www.bondelaget.no

Samtidig med den store veksten i ulvebestanden har konfliktene mellom rovdyprene og bønder/ lokalbefolkning økt kraftig.

Norges Bondelag mener bestandene av ulv i Europa og Russland er store og ikke kan betraktes som truet. Norges Bondelag vil samtidig advare mot at fokuset på såkalte «genetisk verdifulle individer» blir så stort at det undergraver tilliten til rovviltforliket og forvaltningen i prioriterte beiteområder. En ser stadig oftere at hensynet til genetisk verdifulle individer blir brukt som argumenter ved skadefelling og ekstraordinære uttak.

Beitenæring med sau og storfe

Rovdyrpolitikken i Norge har et todelt mål om å bidra til bærekraftige rovdypbestander og samtidig ha ei bærekraftig beitenæring i utmark. Beiteretten i utmark er i dag mange steder truet på grunn av store rovdypertap og konfliktnivået mellom rovdypforvaltninga og beitenæringa ligger på et uakseptabelt høyt nivå.

Det er i dag 1,9 mill sau og 225 000 storfe som slippes på utmarksbeite i Norge. I den utmarksbaserte saueproduksjonen hentes over 50 % av årsfôret i utmarka. Dersom de samme dyra bare skulle beitet på dyrka innmark, ville lammekjøttproduksjonen bli mer enn halvert og kjøttet ville ikke fått den gode kvaliteten norsk lammekjøtt er verdenskjent for.

I dag høster saueholdet ca 320 millioner fôrenheter i utmarka til en verdi på 1,4 Mrd. I følge Norsk Institutt for Skog og Landskap gir grasproduksjonen på de norske utmarksbeitene rom for å doble antall sau.

Sauen er en selektiv beiter som vet å utnytte de vekstene som til enhver tid har høyest næringsverdi. Når sauen får gå fritt og beite urter og gras som den selv vil, fører det til en sunnere aminosyresammensetning i kjøttet som også setter sitt preg på smaken. Forskning viser at lammekjøtt produsert på utmarksbeite er både kvalitetsmessig bedre og sunnere enn kjøtt fra dyr som har blitt fôret opp på kraftfôr.

Når sauen får beite fritt i utmarka blir ikke beitene infisert av smittestoffer. Dermed unngår man å parasittbehandle sauen hver 3 – 4 uke, som er normalt for sau som beiter på innmarksbeiter.

Norske biologer har vist at et moderat beitetrykk (25 sau/km²) hindrer tregrensa i å krype oppover. På grunn av aktiv beitebruk gjennom mange generasjoner ligger tregrensa i Sør-Norge flere steder 200 høydemeter lavere enn den klimatiske tregrensa. Sau er dermed viktig for det biologiske mangfoldet i fjelløkosystemet. I tillegg er beiting i utmark positivt for hyttefolk, reiseliv og friluftsliv i fjellregionene. Også i skoglandskapet er sau som beiter i utmarka positivt. Når kulturlandskapet gror igjen, trues over 650 plantearter, dyrearter og sopparter som er avhengig av disse leveområdene. Den Europeiske Landskapskonvensjonen, som Norge ratifiserte i 2001, forplikter oss til å ta vare på beitelandskapet.

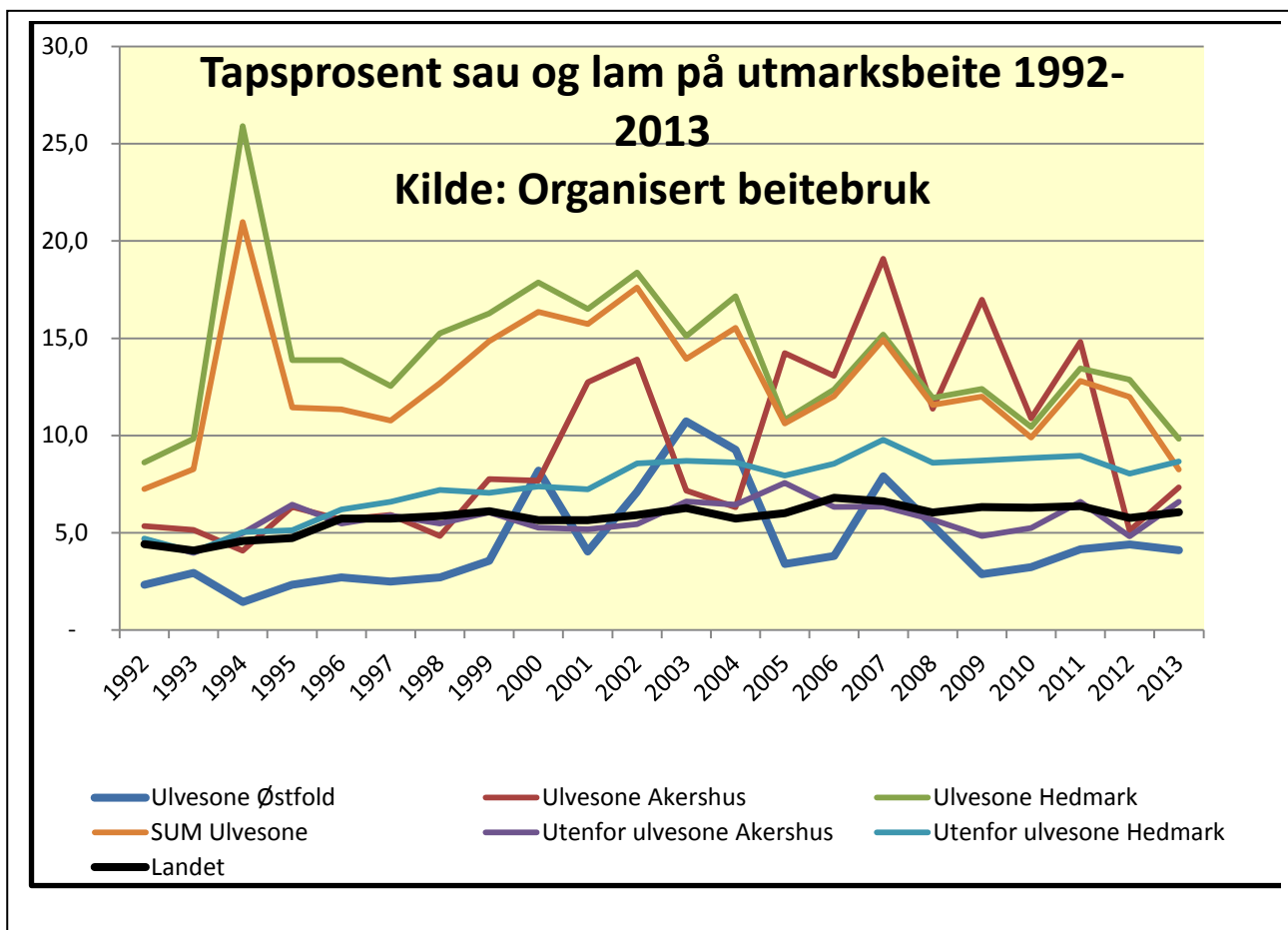
Presset på beitenæringa

Norges Bondelag vil påpeke at presset på beitenæringa er større enn det stortingspolitikkerne forutsatt da de vedtok sine rovviltforlik i 2004 og 2011. Hedmark fylke

Vår dato
08.12.2014

Vår referanse
14/01245-2

må befolkning og beitenæring forholde seg til to helnorske ynglinger, fire grenseynglinger, tre revirmarkerende par pluss alle streifulver og ”genetisk viktige individer”. Presset oppleves å være meget stort.

Utviklinga for rovdyr tapet i beitenæringa er i departementets faggrunnlag kun ført tilbake til 1999. Norges Bondelag mener det må bruke tidsserier tilbake til 1970-tallet for å få fram hva som er konsekvensen av rovdyrpolitikken. I figuren ovenfor vises tapsprosenten for sau og lam på utmarksbeite innenfor og utenfor ulvesona i perioden 1992 – 2013. Det er et viktig poeng at den viktigste årsaken til at tapene har gått nedover er at sauebøndene har sluttet å sende sauene på utmarksbeite.

Ulvesone

Norges Bondelag mener at dersom Stortinget vedtar et bestandsmål for ulv i Norge med mål om helnorske ynglinger, må ulvesona reduseres, slik at Glomma utgjør vestre grense sørover til Øyeren.

Utover dette støtter Norges Bondelag flertallets forslag i ulvesoneutvalget om å redusere ulvesonen slik at E16 utgjør vestre grense i Asker kommune og E6 utgjør vestre grense i Østfold og Akershus.

Vår dato
08.12.2014

Vår referanse
14/01245-2

Innenfor ulvesona

Rovdata har i tre år på rad dokumentert Julussareviret i Hedmark fylke til å være 51 % innenfor ulvesonen og 49 % utenfor sonen. Et ulverevir kan omfatte flere tusen dekar store arealer. Dagens praksis hvor ulveflokker som har halvparten eller mer av sitt revir innenfor sona gis beskyttelse, skaper en uoversiktlig og uforutsigbar situasjon for beitebrukerne som ligger utenfor sona.

Norges Bondelag mener at ulvesonens ytre grense skal være en absolutt grense. 49 % - regelen må fjernes slik at det kun er ulveflokker som har hele sitt revir innenfor sonen som gis beskyttelse. Ulveflokker som har deler av sitt revir utenfor sonen skal tas ut.

Ulv skaper store konflikter. Innenfor ulvesona er beiting i utmark med frittgående sau omtrent avviklet. Konfliktene her er i stor grad knyttet til tap av jaktinntekter, tap av jakttradisjoner, tap av hunder og redusert livskvalitet på grunn av nærgående ulver. Norges Bondelag mener ulvesonen skal forvaltes på en konsekvent og forutsigbar måte og det må legges til rette for skadeuttak og lisensjakt også innenfor ulvesonen.

Utenfor ulvesona

Størsteparten av ulveskader på beitedyr skjer i dag utenfor ulvesonen. Dette skyldes at utmarksbeite hvor sauen beiter fritt i hovedsak er avviklet inne i ulvesona. Sauebønder holder her sauen på inngjerdete arealer på innmark eller hjemmebeite. Av erstatningsoppgjøret for sau som er drept av rovdyr i Norge ble over 11 % erstattet som drept av ulv i 2013. Sett på bakgrunn av at utmarksbeiting omtrent er avviklet inne i ulvesona, er dette svært mye. Det er meget bekymringsfullt at antall sau drept av ulv utenfor ulvesona øker kraftig. Årsaken til dette er ungunger som forlater flokken når de er ett til to år gamle. Det ble påvist 40 ulveynglinger i Norge og Sverige i 2013. Med fire valper i snitt per kull gav dette 160 ungunger som la ut på vandring i 2014. Mange av disse ulvene vandret vestover til beiteprioriterte områder til Norge. Skadene som ulven forårsaker er så store og så dramatiske at mange sauebønder slutter.

Norges Bondelag mener det bryter med det todelte målet i rovdyrpolitikken når ulv får anledning til å gjøre så store skader på sauebesetninger i prioriterte beiteområder. Prinsipielt mener Norges Bondelag at det må innføres fri jakt hele året på ulv som oppholder seg utenfor ulvesona.

For å øke forutsigbarheten for de som driver med sau på utmarksbeite utenfor ulvesonen, mener Norges Bondelag at effektiviteten ved skadefelling og lisensjakt må økes betydelig. Norges Bondelag krever at prioriterte beiteområder forbeholdes beitedyr, og at uttak på sporsnø i større grad må gjennomføres fra 2015.

Utenfor ulvesonen er skadefelling og lisensjakt de to viktigste ordningene for uttak. Som faggrunlaget påpeker, er effektiviteten i disse ordningene ikke tilfredsstillende. Uttak av ulv er meget krevende. Det har vist seg spesielt vanskelig å lykkes med uttak på barmark.

Norges Bondelag mener uttak av ulv utenfor ulvesonen primært må gjennomføres som skadefelling hvor interkommunale skadefellingslag med bistand fra Statens naturoppsyn får ansvar for uttak av de dyr det gis skadefelling for.

Norges Bondelag krever at det legges til rette for mer effektive uttak, og at det blir en tydeligere soneforvaltning der potensielle skadegjørere tas ut i forkant av beitesesong og i beitesesongen.

Lisensjaktperioden for ulv utenfor forvaltningsområdet for ynglende ulv er i dag 1. oktober til og med 31. mars, jf rovviltforskriften § 10. Da det ikke skal forekomme ynglinger av ulv utenfor ulvesona, trenger ikke jakttiden her å ta hensyn til yngletidsfredning. **For å øke fellingsprosenten under lisensjakt, mener Norges Bondelag at start for ulvejakta må framskyndes til 10. august utenfor ulvesona. På den måten kan ulvejakta starte samtidig med bukkejakt på rådyr.**

Forvaltning av grenseflokker

Rovviltforskriften § 3 slår fast at det skal være 3 årlige ynglinger innenfor forvaltningssonen for ulv, der familireviret i sin helhet ligger i Norge. Av § 7 framgår det at Rovviltnemndene ikke kan fatte vedtak om felling som berører grenserevir, dvs. familiegrupper som hevder revir på begge sider av grensa. Dette kan bare Miljødirektoratet gjøre innenfor dagens regime. Rovviltforskriften § 13 sier at Miljødirektoratet bare kan vedta felling etter konsultasjon med svenske myndigheter. Men i Sverige er denne myndigheten delegert ned på regionalt nivå/ lensnivå.

Norges Bondelag stiller spørsmål ved om dette er en god måte å få til en helhetlig forvaltning på. Av de 80 ulvene som ble dokumentert i Norge i 2013 var 30 ulver helnorske og 50 ulver hadde tilhold på begge sider av riksgrensa mot Sverige. Det er et problem for rovviltnemndene å få til en helhetlig forvaltning når grenseflokkene ikke skal tas i betraktning.

Den svenske ulvestammen er i sterk vekst og har passert det nasjonale bestandsmålet. De fastsatte kvotene for lisensfelling blir i praksis ikke benyttet i de svenske lenene som grenser til den norske ulvesona. Dette gjør at tettheten av ulv langs riksgrensa må forventes å øke. Et så stort antall ulver i grensenære områder er helt klart en betydelig faktor som vi ikke kan overse.

Norges Bondelag mener et stadig økende antall grenseflokker må inn i vår forvaltning og at rovviltnemndene må gis myndighet til lisensjakt og skadefelling også for grenseflokker.

I grensefylkene vil det hele tiden være stor sannsynlighet for at også ynglende ulver beveger seg over så store områder at de av og til krysser grensa. Dette er blant annet tilfellet for Slettåsflokken i Hedmark, som i all hovedsak er helnorsk, men som i 2014 ble definert som grenseflokk. En slik forvaltning bidrar til uforutsigbarhet og et økt press på beitenæringen. **Norges Bondelag krever at grenseflokkene må telles med i bestandsmålet og regnes med en faktor på 0,5.**

Erstatning

I ulvesona er det mange sauebønder som er tvunget til å slutte med sau på grunn av store og vedvarende rovvilttap. Med unntak av noen få beitebrukere som har fått

Vår dato   Vår referanse
08.12.2014   14/01245-2

---

omstillingsmidler, er det ikke gitt noen erstatning for det tapet som disse beitebrukerne er påført.

Norges Bondelag viser til vårt brev av 4.12.2013 til Klima- og miljødepartementet hvor vi krever at det utarbeides en nyerstatningsbestemmelse i naturmangfoldloven etter ekspropriasjonsrettslige prinsipper som sikrer grunneier/husdyrholder innenfor sonen yngleområde for rovdyr et erstatningsvern for deres fulle økonomiske tap av næringsgrunnlag på grunn av rovdyrproblemet. Regelverket må sikre husdyrholdere en valgrett til å kreve at staten erstatter deres fulle økonomiske tap ved å måtte oppgi husdyrholdet, eventuelt at staten erstatter alle ekstra kostnader fullt ut ved fortsatt husdyrhold. Dette omfatter også de som tidligere har måttet slutte med beitedyr på grunn av rovdyr.

I departementets faggrunnlag er det vist til flere undersøkelser over ulvens predasjon på elg i ulvarevir. Selv om de ulike studiene konkluderer ulikt med hensyn til hvor mange elger en ulvflokk dreper i løpet av et år, gir de en klar konklusjon om at en ulvflokk reduserer størrelsen på elgbestanden betydelig. Dette er elger som jaktrettshaverne må trekke fra sin egen kvote og dermed gir inntektstap. I tillegg kommer reduksjonen i annet vilt (rådyr og småvilt) og angrep på jakthunder. Dette fører til at et jaktterreng med fast forekomst av stasjonær ulv er vesentlig mindre attraktivt å leie enn jaktterreng uten ulv.

Norges Bondelag mener grunneiere i ulvesona som har ulvflokker på sin eiendom må gis erstatning for reduserte jaktinntekter som følge av ulvens predasjon av hjortevilt.

Folks holdning til rovdyr

Norges Bondelag er kritisk til at departementets faggrunnlag, kapitel 13, ensidig støtter seg til Norsk institutt for naturforskning rapport om holdninger til ulv, bjørn, jerv og gaupe i Norge fra 2010 (NINA-rapport 650). Det at denne spørreundersøkelsen ble gjennomført via webpanel og ikke per telefon, at flere av spørsmålene er vanskelige å forholde seg til og at svarene ensidig er tolket i en rovdyrvennlig retning gjør at denne undersøkelsen ikke bør brukes som eneste kilde for folks holdning til rovdyr. Vi viser vedlagt til vurdering av NINA-rapport 650 som er utarbeidet av Erik Dalen, direktør i IPSO MMI. MMI har flere ganger tidligere gjennomført undersøkelser i befolkningen om holdninger til store rovdyr i norsk natur og funnet at folk er generelt mer kritisk til store rovdyr enn det NINA-rapporten viser.

Samtidig som at mange svarer at de er positive til store rovdyr i norsk natur, er det et klart flertall som ønsker å opprettholde et norsk landbruk med sau og storfe på utmarksbeite. Norges Bondelag har siden 1979 gjennomført årlige spørreundersøkelser til 1000 personer i Norge med spørsmål om deres holdning til norsk landbruk. Spørreundersøkelsene er hvert år gjennomført av et profesjonelt markedsinstitutt og sist gang av IPSO MMI. Ni av ti svarer at de er for å opprettholde det norske jordbruket av minst samme omfang som i dag.

Norges Bondelag mener det blir for snevert å bruke spørreundersøkelser som ensidig spør om rovdyr som sannhetsvitne på hva det norske folk ønsker seg. Dette er kompliserte sammenhenger hvor det ikke er mulig å ta svarene til inntekt for et ønske

Vår dato   Vår referanse
08.12.2014   14/01245-2

---

om å ta vare på rovdirene uten at det samtidig er stilt kontrollspørsmål om konsekvensene for bruk av utmarka til beitedyr og jakt.

Med vennlig hilsen

Elektronisk godkjent, uten underskrift

Lars Petter Bartnes

Per Skorge

Vedlegg: Erik Dalens vurdering av NINA-rapport 650 av 08.02.2011.